

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО
CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-10>

УДК 342.8

ГУДЗЬ Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри конституційного і муніципального права

E-mail: l.v.gudz@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2064-014X>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

**ВИБОРИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ЄС ТА АДАПТАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯВОЄННО-
ГО ПЕРІОДУ**

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* У статті висвітлено особливості адаптації виборчого законодавства України до стандартів Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних процесів та підготовки до участі у виборах до Європейського парламенту. Обґрунтована необхідність системних змін у національному законодавстві, зокрема на конституційному рівні, як передумови забезпечення юридичної можливості проведення відповідних виборів в Україні. Здійснено аналіз наукових праць вітчизняних та іноземних дослідників в межах обраної проблематики. Актуальність подальших досліджень була зумовлена початком переговорів про вступ України до Європейського Союзу з 2024 року і перспективою інтеграції до європейського правового простору.

Короткий зміст основних результатів дослідження. У результаті дослідження встановлено, що правове регулювання виборів до Європейського парламенту ґрунтується на поєднанні норм права ЄС і національного законодавства держав-членів, що зумовлює необхідність комплексної адаптації українського виборчого законодавства ще на етапі переговорного процесу про вступ до ЄС. Обґрунтовано, що така адаптація має носити системний характер і включати не лише зміну поточного законодавства, а й внесення конституційних змін, зокрема щодо розширення суб'єктного складу виборчого права відповідно до стандартів ЄС. Визначено, що участь України у виборах до Європейського парламенту передбачає формування єдиного виборчого простору, в межах якого громадяни держав-членів ЄС реалізують виборчі права незалежно від держави проживання.

Висновок. Адаптація виборчого законодавства України до стандартів ЄС потребує системних змін, включаючи запровадження пропорційної системи з відкритими списками, перегляду вікового цензу, удосконалення процесу організації голосування та процедур оскарження, що сприятиме зміцненню демократичних інститутів і ефективній євроінтеграції України. Для забезпечення інклюзивності виборчого процесу необхідно посилити гарантії реалізації виборчих прав осіб з обмеженими можливостями.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *вибори, Європейський парламент, Європейський Союз, право ЄС, євроінтеграція, виборче законодавство, права громадян.*

Як цитувати: Гудзь Л. В. *Вибори до Європейського парламенту та адаптація українського виборчого законодавства: проблеми післявоєнного періоду.* Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право». 2026. Вип. 41. С. 119-127. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-10>

In cites: L. V. Gudz (2026) European Parliament elections and the adaptation of ukrainian electoral legislation: issues in the post-war period. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law",* (41), P. 119-127. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-10> (in Ukrainian)

Вступ. Євроінтеграція України об'єктивно означає перегляд і адаптацію національного виборчого законодавства до стандартів ЄС ще до моменту набуття членства в ЄС. Йдеться не про технічні корективи, а про системні зміни, в тому числі і конституційні, без яких участь України у виборах до Європейського парламенту буде юридично неможливою. Адаптація українського законодавства до права ЄС відкриває виборче право у новому його вимірі та фактично змінює парадигму сприйняття самого фундаментального

виборчого права і участі у виборах загалом. Виборець перестає бути виключно суб'єктом національного політичного процесу – він стає учасником наднаціональної демократичної системи.

З практичної точки зору це означає, що після вступу Україна буде зобов'язана забезпечити реалізацію права громадян інших держав-членів ЄС, які проживають в Україні, брати участь у виборах до Європейського парламенту на тих самих умовах, що й громадяни України. Водночас громадяни України,

проживаючи в інших державах-членах, отримують право голосувати там на виборах до Європарламенту. Таким чином, формується єдиний виборчий простір, де національні кордони не обмежують реалізацію активного і пасивного виборчого права у межах Європейського Союзу.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі нормативно-правових актів Європейського Союзу щодо організації та проведення виборів до Європейського парламенту та обґрунтуванні необхідних напрямів реформування виборчого законодавства України в процесі її євроінтеграції.

Стан опрацювання проблематики. В Україні дослідження проблем безпосередньої демократії та народовладдя, адаптації національного виборчого законодавства з міжнародними виборчими стандартами та правом Європейського Союзу досліджували: М. Баймуратов, О. Батанов, О. Бакумов, Ю. Барабаш, О. Бандурка, М. Козюбра, В. Кравченко, Ю. Ключковський, Д. Ковриженко, О. Марцеляк, Н. Мяловицька, В. Погорілко, С. Серьогіна, О. Совгіря, В. Серьогін, М. Ставнійчук, Ю. Тодика, О. Тодика, О. Фрицький, В. Шаповал Ю. Шемшученко, Н. Шукліна, та інші.

Аспекти правового регулювання виборів до Європейського парламенту та його вплив на організацію виборчих процедур у державах-членах ЄС були предметом наукових досліджень вітчизняних та європейських науковців, зокрема таких: К. Бережна «Вибори до Європейського парламенту Європейського Союзу: нормативно-правове регулювання та вплив на процедури виборів у країнах-членах ЄС» [1], О. Єгорова, О. Рудік «Трансформація ролі Європейського парламенту в політиці Європейського Союзу в історичній ретроспективі» [2], С. Сон «Правова регламентація загальноєвропейського виборчого процесу» [3], Н. Гербут, О. Попов «Абсентеїзм на виборах до Європейського парламенту: досвід для України в контексті європейської інтеграції» [4], М. Kovalov «Electoral Manipulations and Fraud in Parliamentary Elections: The Case of Ukraine» [5], J. Navarro «Electoral Accountability in the European Union: An Analysis of the European Parliament Elections with Respect to the EU's Political Deficit» [6], S. Hix, M. Marsh «Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections» [7], J. Nonnemacher «Disengaging elections? Political interest, number of elections, and turnout in elections to the European Parliament» [8].

Сучасні наукові дослідження, присвячені виборам до Європейського парламенту, фо-

рмують складну міждисциплінарну площину, в якій поєднуються елементи конституційного права ЄС та України, політичної науки та теорії демократичної легітимності. У центрі уваги дослідників перебувають питання еволюції Європейського парламенту як інституції, особливості виборчого процесу, поведінки виборців, а також проблеми демократичного дефіциту та політичної підзвітності в межах ЄС.

У роботах К. Бережної, О. Єгорової, О. Рудік, С. Сон Європейський парламент розглядається як ключовий елемент інституційної архітектури Європейського Союзу, що пройшов значну еволюцію від допоміжного органу до повноцінного законодавчого суб'єкта. Автори підкреслюють, що посилення ролі Європейського парламенту тісно пов'язане з розвитком європейського виборчого права та поступовою уніфікацією виборчих процедур у державах-членах. Зокрема К. Бережна акцентує увагу на нормативно-правовому регулюванні виборів до Європейського парламенту, розглядаючи їх як інструмент гармонізації національних виборчих систем у межах ЄС. Водночас підкреслюється, що попри наявність спільних принципів, виборчі системи держав-членів зберігають значний рівень національної специфіки [1].

О. Єгорова, і О. Рудік у своїй статті, присвяченій історичній ретроспективі розвитку Європейського парламенту, наголошують на поступовому розширенні його повноважень, особливо законодавчого процесу ЄС. Вони зазначають, що трансформація Європейського парламенту є частиною ширшого процесу демократизації наднаціонального управління, однак цей процес є неповним і нерівномірним, оскільки не супроводжується пропорційним зростанням політичної участі громадян ЄС [2].

Важливий теоретичний вимір досліджень виборів до Європейського парламенту представлений у зарубіжній науковій літературі, зокрема в роботах С. Хикс та М. Марш (S. Hix, M. Marsh), які сформулювали концепцію «вибори другого рівня» (second-order elections).

Відповідно до цієї моделі, вибори до Європейського парламенту протягом тривалого часу мали вторинний характер у порівнянні з національними парламентськими виборами. Це проявляється у нижчій явці виборців, домінуванні національної політичної тематики та використанні виборів як механізму протестного голосування проти урядів держав-членів. Таким чином Європейський парламент у цій моделі виступає не тільки як автономний полі-

тичний центр, але й як арена національної політичної конкуренції [7].

Дж. Наварро (J. Navarro) у цьому ж контексті своєї праці «виборча підзвітність у Європейському Союзі» розвиває концепцію «демократичного дефіциту». Він наголошує, що хоча Європейський парламент формально забезпечує представництво громадян ЄС, механізм політичної підзвітності залишається обмеженим через багаторівневу структуру управління. Внаслідок цього виникає розрив між процесом ухвалення рішень на наднаціональному рівні та можливістю виборців реально впливати на політичну відповідальність обраних представників [6].

Проблематика участі у виборах та політичної апатії детально розглядається у роботі Дж. Ноннемахер (J. Nonnemacher), який аналізує фактори зниження явки на виборах до Європейського парламенту. Автор приходить до висновку, що зниження рівня участі виборців зумовлене комплексом чинників, серед яких особливе місце мають складність інституційної структури ЄС, багаторівневості політичної системи та недостатній рівень персоналізації європейської політики. У результаті виборці часто не сприймають вибори до Європарламенту як подію, що безпосередньо впливає на їхнє повсякденне життя [8].

У свою чергу, дослідження Н. Гербут та О. Попова дозволяє розширити аналіз у компаративному вимірі, розглядаючи явище абсентеїзму на виборах до Європейського парламенту в контексті досвіду держав-членів ЄС та перспектив євроінтеграції України. Автори підкреслюють, що низька явка є не лише проблемою держав-членів ЄС, але й важливим індикатором євроскептицизму в країнах, які перебувають у процесі євроінтеграції. Таким чином, вибори до Європейського парламенту виступають не лише інструментом політичного представництва, але й своєрідним представником рівня демократичної участі в ширшому європейському просторі [4].

Значний внесок у розуміння правових аспектів виборчого процесу зробила С. Сон, яка проаналізувала нормативно-правове регулювання європейського виборчого процесу. Авторка підкреслила, що вибори до європейського парламенту базуються на складній системі взаємодії наднаціонального та національного права, що забезпечує єдині демократичні стандарти, але водночас зберігає автономію держав-членів у виборчих процедурах. Це створює багаторівневу правову конструкцію, яка є однією з ключових особливостей політичної системи ЄС [3].

Окремо варто зазначити дослідження М. Ковальова (M. Kovalov), яке хоча і стосується парламентських виборів в Україні, має важливе значення для порівняльного аналізу. Автор розглядає проблеми виборчих маніпуляцій та порушень, що дозволяє зіставити демократичні стандарти ЄС із практиками країн перехідної демократії. Це, у свою чергу, підкреслює нормативну роль Європейського Союзу як регіонального центру формування демократичних стандартів [5].

Узагальнюючи результати досліджень, можна констатувати, що сучасна наукова думка щодо виборів до Європейського парламенту розвивається у двох взаємопов'язаних напрямках. Перший – інституційно-правовий, представлений роботами вітчизняних науковців, зосереджений на аналізі правового регулювання та інституційної еволюції ЄС. Другий – політико-аналітичний, представлений переважно зарубіжними авторами, який фокусується на поведінці виборців, демократичній легітимності та функціонування виборчої демократії. Вибори до Європейського парламенту залишаються складним багатовимірним явищем, у якому поєднуються правові, політичні та соціальні чинники. Попри інституційне посилення Європейського парламенту, проблема демократичної участі та політичної підзвітності залишається актуальною і продовжує бути предметом активних наукових дискусій як у зарубіжній так і у вітчизняній науці.

Початок переговорів про вступ України до ЄС з 2024 року, необхідність організації виборів до Європейського парламенту у післявоєнний період та розвиток виборчих правовідносин у державах-членах ЄС зумовлюють актуальність подальшого дослідження цієї проблематики.

Методи дослідження. Методологічну основу статті становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Зокрема, системний аналіз дозволив дослідити правову природу виборів до Європейського парламенту, а також визначити взаємозв'язок наднаціонального та національного рівнів правового регулювання виборчого процесу. Порівняльний метод було використано для зіставлення виборчих систем і процедур у державах-членах ЄС, а також для визначення можливостей імплементації європейських стандартів у національне законодавство України. Формально-юридичний (догматичний) дав змогу проаналізувати нормативно-правові акти ЄС і України, а також виявити колізії і прогалини у правовому регулюванні. Метод правового моделювання застосовано для обґрунтування

напрямів адаптації виборчого законодавства України до стандартів ЄС з урахуванням викликів післявоєнного періоду.

Виклад основного матеріалу. Питання правового механізму проведення виборів до Європейського парламенту в Україні має розглядатися вже на етапі переговорного процесу. У цьому контексті важливими є затверджені у 2025 році Кабінетом Міністрів України дорожні карти у сфері верховенства права та функціонування демократичних інституцій, які передбачають оновлення виборчого законодавства України з урахуванням стандартів Європейського Союзу. Вони створюють нормативну рамку, в межах якої і повинна відбутися підготовка України до участі у виборах до Європейського парламенту як повноправної держави-члена.

Реформування виборчого законодавства вимагає системного підходу. Тут ми погоджуємося з думкою відомого вченого-конституціоналіста О. Марцеляка, що «Вступ України до ЄС і НАТО вимагатиме ревізії виборчого законодавства України і відповідного розділу III Конституції України «Вибори. Референдум» ст.70 проголошує: «Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років» [9]. Однак відповідно до існуючої практики на місцевих виборах і на виборах до парламенту ЄС таким правом можуть бути наділені також іноземці – громадяни держав-членів ЄС» [10, с. 62].

Процедури обрання депутатів Європейського парламенту регулюються поєднанням норм права ЄС, які встановлюють спільні для всіх держав-членів правила, та національного законодавства, що конкретизує їх застосування і може відрізнятися залежно від країни. На рівні Європейського Союзу в даній сфері діють наступні нормативні акти: ст.14 Договору про Європейський Союз (TEU), ст. 22 і ст. 223 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU) [11], ст. 39 Хартії основоположних прав Європейського Союзу [12], Акт про обрання членів Європейського парламенту шляхом загальних прямих виборів [13], Директива Ради 93/109/ЄС [14], Регламент ЄС № 1141/2014 [15].

Так, ч.3 ст.14 Договору про Європейський Союз (TEU) визначає, що члени Європейського парламенту обираються строком на п'ять років шляхом загальних, прямих, вільних і таємних виборів. Відповідно до ст.22 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU) та ст. 39 Хартією основоположних прав Європейського Союзу закріплено право

громадян ЄС обирати і бути обраними на виборах до Європейського парламенту в державі проживання на рівних умовах з її громадянами. В той же час, Хартія має таку ж юридичну силу, як і Договори (ст. 6 TEU).

Не менш важливе значення має Акт про обрання членів Європейського парламенту шляхом загальних прямих виборів, ухвалений 20 вересня 1976 року, який має квазідоговірний характер і може бути змінений лише одностайним рішенням держав-членів з ратифікацією. Він встановлює обов'язковість принципу пропорційного представництва, правила щодо виборчих бар'єрів, принципу несумісності мандата члена Європейського парламенту тощо.

Механізм реалізації права громадян ЄС обирати і бути обраними у державі проживання, якщо вони не є її громадянами, регулює Директива Ради 93/109/ЄС, зокрема визначає порядок реєстрації виборців, запобігання подвійному голосуванню, процедури підтвердження статусу кандидата. Регламент ЄС № 1141/2014 визначає статус і фінансування європейських політичних партій та фондів, що безпосередньо впливає на виборчий процес на наднаціональному рівні. Всі вищеперераховані нормативні акти мають пряму дію у державах-членах.

Національним законодавством держав-членів вирішуються інші важливі питання які конкретизують механізм проведення виборів до Європейського парламенту, зокрема щодо виборчої системи, порядку ведення виборчої кампанії, створення виборчих округів, механізму голосування і підрахунку голосів, оскарження результатів виборів тощо.

Станом на липень 2024 року Європейський парламент налічує 720 депутатів. Це найбільша кількість депутатів з часу виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Депутати представляють 27 держав-членів Євросоюзу, а коли до ЄС вступають нові держави-члени, то місця перерозподіляються.

Вибори до Європарламенту відбуваються за системою пропорційного представництва, використовуючи списки чи єдиний передаваний голос (це різновид пропорційного представництва, який використовується на багатомандатних округах). Тому на виборах у ЄС змагаються переважно політичні партії, але разом з тим висувати індивідуальних кандидатів шляхом преференційного голосування або через списки незалежних кандидатів дозволено у дев'яти державах-членах (Ірландії, Мальті, Фінляндії, Естонії, Латвії, Литві, Хорватії, Словенії, Польщі). У більшості держав-членів

використовується преференційне голосування (відкриті списки), однак у шести державах виборчі списки партій закриті (Франція, Німеччина, Іспанія, Угорщина, Португалія, Румунія).

На наш погляд, в Україні доцільним є застосування пропорційної системи з відкритими списками, оскільки вона забезпечує пропорційне представництво політичних сил і водночас дає виборцям право визначати, які кандидати отримають мандати до Європейського парламенту. Такий механізм підвищить персональну підзвітність депутатів і зміцнить демократичні інститути в умовах післявоєнного періоду.

Виборчий поріг на національному рівні не може перевищувати 5 % – це правило діє для держав-членів, що утворюють один національний округ із понад 35 мандатами. Найпоширеніший поріг у ЄС – 5 % у таких країнах: Франції, Польщі, Румунії, Угорщині, Хорватії, Литві. Менша межа порогу (1,8% – 4%) встановлена у таких державах-членах: Кіпр, Словаччина, Чехія, Греція, Швеція, Італія, Австрія.

Національним законодавством держав-членів ЄС також встановлюються вікові цензи для активного і пасивного виборчого права. Щодо активного виборчого права, то стандартним підходом, який відповідає усталеній європейській практиці і встановлений у переважній більшості держав-членів ЄС, є віковий ценз з 18 років. Але окремі держави-члени ЄС на національному рівні знизили віковий ценз до 16–17 років як елемент розширення політичної участі молоді. Зокрема, Австрія була першою державою ЄС, яка з 2007 року знизила виборчий ценз до 16 років. Наступною була Греція, яка у 2016 році встановила виборчий ценз 17 років. З 2024 року Німеччина і Бельгія теж знизили виборчий ценз до 16 років.

Щодо пасивного виборчого права, то найпоширенішою моделлю є виборчий ценз, встановлений з 21 року (Франція, Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Греція, Польща, Чехія, Словаччина, Латвія, Литва, Естонія, Хорватія, Словенія, Болгарія). Підвищений віковий ценз встановлено у Румунії – 23 роки, в Італії – 25 років. Тут теж спостерігається тенденція до зниження вікового цензу у деяких державах, зокрема у Німеччині та на Мальті.

На наш погляд, у процесі адаптації виборчого законодавства України до стандартів ЄС доцільно розглянути можливість зниження вікового цензу на виборах до Європейського парламенту. Надання активного виборчого права з 16 або 17 років відповідало б сучасним європейським тенденціям (наприклад, Австрії

або Німеччині) та сприяло б ранній інтеграції молоді у наднаціональний політичний процес. Встановлення мінімального віку кандидата на рівні 18 років забезпечило б, по-перше, гармонізацію активного і пасивного виборчого права, а по-друге, узгоджувалося із принципом рівності політичних прав, закріпленим у ст.39 Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Зокрема, Резолюцією Європейського парламенту від 26 листопада 2020 року про підсумки європейських виборів (2020/2088(INI)) було запропоновано: гармонізувати стандарти пасивного і активного права голосу в державах-членах, включаючи питання щодо зменшення мінімального віку виборців у всіх державах-членах до 16 років [16].

Водночас українські післявоєнні умови надають цьому питанню додаткового змісту. Молоде покоління сформувалося в умовах повномасштабної війни, масової мобілізації, волонтерського руху та вимушеної міграції, що об'єктивно прискорило процес громадянського дорослішання. Частина молоді має досвід військової служби, міжнародної комунікації, навчання або проживання в державах ЄС, що також посилює її залученість у європейський політичний простір. У контексті балансу різних поколінь важливо враховувати й демографічну асиметрію: старіння населення та втрати воєнного часу можуть призвести до переваги старших вікових груп у формуванні політичного порядку денного. Надання молоді ширших можливостей участі може стати механізмом відновлення довіри та формування нової генераційної відповідальності за післявоєнну відбудову держави.

Разом з тим зниження вікового цензу потребує системної підготовки на державному рівні: посилення громадянської освіти з акцентом на функціонування інституцій ЄС, розвитку програм медіа-грамотності, створення механізмів політико-правової підготовки потенційних кандидатів, а також забезпечення доступу до виборчих процедур для молоді, яка перебуває за кордоном. Без таких гарантій розширення вікових меж може носити декларативний характер і супроводжуватися ризиками недостатньої поінформованості або підвищеної вразливості до інформаційних впливів. Тому, питання вікового цензу в Україні має розглядатися не ізольовано, а як елемент комплексної трансформації виборчого законодавства в умовах післявоєнної реконструкції та європейської інтеграції.

Наступним важливим питанням щодо організації виборчого процесу до Європейського парламенту, на нашу думку, є період го-

лосування, оскільки він регламентує часові межі, протягом яких виборці можуть реалізувати свої виборчі права і прямо впливає на доступність голосування, явку та ефективність підрахунку результатів. В умовах адаптації українського законодавства до норм ЄС важливо враховувати досвід держав-членів щодо тривалості голосування, дводенного голосування та застосування механізмів дострокового та дистанційного голосування.

Відповідно до ст. 10 консолідованого тексту Акту 1976 року вибори проводяться протягом чотириденного періоду (традиційно четвер-неділя), визначеного Радою ЄС, і кожна держава-член обирає конкретний день у межах цього періоду. Оприлюднення результатів синхронізується після завершення голосування в останній державі.

Досвід держав ЄС демонструє відсутність уніфікованої моделі періоду голосування. Зокрема, традиційними днями голосування є четвер (Нідерланди, Ірландія), п'ятниця (Чехія, Ірландія, для частини виборців), субота (Латвія, Мальта, Словаччина, Чехія), неділя є переважною моделлю (Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Польща, Литва тощо). Дводенне голосування передбачене національним законодавством Чехії (п'ятниця, субота) та Італії. Дострокове голосування діє в Естонії (у поєднання з інтернет-голосуванням), Фінляндії і Швеції.

Голосування на виборах до Європейського парламенту переважно є добровільним, але існують винятки, зокрема обов'язкове голосування, передбачене в національному законодавстві таких держав-членів: Бельгії, Люксембургу та Греції (у цих державах застосовуються штрафи, але вони не завжди суворо застосовуються).

Вважаємо за доцільне у післявоєнний період внести зміни до Конституції України та Виборчого кодексу України щодо періоду голосування на виборах до Європейського парламенту, передбачивши дводенний період голосування (Наприклад, субота і неділя) та можливість дострокового голосування. Це дозволить врахувати переміщення населення, обмежений доступ до виборчих дільниць у постраждалих регіонах, а також знизить ризики масового скупчення виборців в умовах післявоєнної нестабільності. Такий підхід відповідає практиці держав-членів ЄС і підвищить доступність реалізації виборчих прав для всіх громадян.

Крім того, у післявоєнний період необхідно забезпечити узгоджені механізми організації та координації голосування протягом дводенного періоду, включно з можливістю

дострокового або електронного голосування там, де це технічно можливо. Такий підхід дозволить громадянам, які через руйнування інфраструктури, переселення або інші наслідки війни не зможуть проголосувати своєчасно і реалізувати своє виборче право, гарантувати рівність можливостей та участь у виборчому процесі.

Актуальною проблемою реалізації виборчих прав під час виборів до Європейського парламенту 2019 року, а також останніх виборів в Україні залишається порушення прав осіб з обмеженими можливостями у виборчому процесі, що фактично ускладнює їх повноцінне представництво та залучення до демократичних процедур. Основним міжнародно-правовим актом універсального характеру у сфері захисту прав осіб з обмеженими можливостями є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ухвалена у 2006 році та ратифікована Україною у 2009 році. Відповідно до статті 29 Конвенції, особам з обмеженими можливостями гарантується право брати повноцінну участь у політичному та громадському житті нарівні з іншими громадянами як безпосередньо, так і через вільно обраних представників, а також реалізовувати свої виборчі права без дискримінації. Документ також покладає на держави-учасниці обов'язок забезпечити доступність виборчих процедур, обладнання та матеріалів, пов'язаних із голосуванням, зробивши їх зрозумілими, зручними та придатними для використання особами з інвалідністю [17]. Попри високий міжнародно-правовий статус Конвенції та її ратифікації більшістю держав, під час виборів до Європейського парламенту 2019 року майже 800 тис. громадян ЄС не змогли реалізувати своє виборче право через інвалідність або психічні розлади. Основними перешкодами стали технічні та організаційні бар'єри, зокрема відсутність адаптованих виборчих дільниць, альтернативних форм голосування, спеціальної інформації для осіб з різними видами інвалідності, а також надмірна бюрократизація процедур реалізації виборчих прав [18].

Участь осіб з обмеженими можливостями у виборах до європейських інституцій регулюється низкою актів ЄС та Ради Європи. Зокрема, стаття 20 Договору про функціонування Європейського Союзу гарантує громадянам ЄС право голосувати на виборах до Європейського парламенту в державі проживання на рівних умовах з її громадянами [11]. Хартия основних прав Європейського Союзу у статті 21 закріплює заборону дискримінації, зокрема за ознакою інвалідності, а стаття 26

передбачає визнання та повагу прав осіб з інвалідністю шляхом забезпечення їхньої незалежності, соціальної інтеграції та повноцінної участі у житті суспільства [12]. Виборчі права громадян з обмеженими можливостями гарантуються також Європейською соціальною хартією [19], Кодексом належної практики у виборчих справах [20]. Загалом міжнародне та європейське законодавство у сфері забезпечення виборчих прав осіб з обмеженими можливостями поступово розвивається у напрямі деталізації гарантій їх участі у виборчому процесі та усунення технічних і організаційних бар'єрів, які перешкоджають реалізації ними права голосу.

Для України в умовах післявоєнного періоду це питання набуває особливої актуальності у зв'язку зі збільшенням кількості осіб з обмеженими можливостями внаслідок збройної агресії та необхідністю забезпечення інклюзивності демократичних процесів. У цьому контексті доцільним є впровадження адаптованої виборчої інфраструктури, розширення можливостей дистанційного та електронного голосування, забезпечення доступності виборчих дільниць, а також створення спеціальних інформаційних матеріалів і сервісів для різних категорій виборців з обмеженими можливостями. Крім того, важливим напрямом має стати адаптація українського виборчого законодавства до європейських стандартів захисту виборчих прав маломобільних груп населення. Національним законодавством держав-членів ЄС також визначаються процедури оскарження результатів виборів, визначення органу, який затверджує остаточні результати виборів до Європарламенту. Основним механізмом правового захисту виборчих прав громадян ЄС є національні суди держав-членів ЄС, але в окремих країнах, таких як Нідерланди, Італія, Данія, остаточні рішення щодо скарг, пов'язаних з виборами до Європарламенту, уповноважені приймати національні парламенти.

На нашу думку, Україні слід врахувати рекомендації № 7 остаточного звіту місії ОБ

СЕ\БДП\ПІ зі спостереженнями за виборами Президента України в 2019 році, в якому зазначається «Стандарти розгляду скарг повинні бути змінені, щоб усунути паралельну юрисдикцію та забезпечити більш спрощений і узгоджений процес...» і відмовитись від паралельної юрисдикції судів і виборчих комісій [21].

Висновок. З огляду на викладене, у межах комплексного аналізу законодавства Європейського Союзу щодо організації і проведення виборів до Європейського парламенту для адаптації виборчого законодавства України до стандартів ЄС доцільно: застосовувати пропорційну систему з відкритими списками для підвищення персональної відповідальності депутатів, знизити віковий ценз для активного виборчого права до 16 – 17 років, для пасивного виборчого права – 18 років (з відповідними змінами до Конституції України), запровадити дводенний період голосування з можливістю дострокового голосування для забезпечення доступності реалізації виборчих прав у післявоєнних умовах, удосконалити процедури оскарження результатів виборів шляхом усунення паралельної юрисдикції судів і виборчих комісій. З метою забезпечення реальної інклюзивності виборчого процесу, особливу увагу слід приділити гарантуванню виборчих прав осіб з обмеженими можливостями. Зокрема, доцільним є обов'язкове забезпечення фізичної доступності виборчих дільниць, запровадження альтернативних форматів голосування (поштове голосування, голосування за допомогою переносної урни, дистанційні цифрові рішення за умови належного захисту персональних даних), а також створення адаптованих інформаційних матеріалів для різних категорій осіб з обмеженими можливостями. Важливим є також нормативне закріплення стандартів доступності виборчого процесу відповідно до міжнародних зобов'язань України.

Запровадження таких змін, на нашу думку, сприятиме зміцненню демократичних інститутів, підвищенню прозорості виборчого процесу та створенню умов для ефективної євроінтеграції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Бережна К. Вибори до Європейського парламенту Європейського Союзу: нормативно-правове регулювання та вплив на процедури виборів у країнах-членах ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Том 4. Вип. 88. 2025. С.16-20. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.2> (дата звернення: 23.02.2026).
- 2.Сгорова О., Рудік О. Трансформація ролі Європейського парламенту в політиці Європейського Союзу в історичній ретроспективі. Вісник НТУУ «КПІ». 2025. Т. 2(66). С. 86-92 DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2025.2\(66\).337627](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2025.2(66).337627) (дата звернення: 23.02.2026).
- 3.Сон С. Правова регламентація загальноєвропейського виборчого процесу. ScienceRise: Juridical Science. 2021. С.22-26. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2021.234520> (дата звернення: 23.02.2026).
- 4.Гербут Н., Попов О. Абсентеїзм на виборах до Європейського парламенту: досвід для України в контексті європейської інтеграції. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 72. С.34-41. DOI: <https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.5> (дата звернення: 23.02.2026).

- 5.Kovalov M. Electoral Manipulations and Fraud in Parliamentary Elections: The Case of Ukraine. East European Politics and Societies. 2014. DOI: <https://doi.org/10.1177/0888325414545671> (дата звернення: 23.02.2026).
- 6.Navarro J. Electoral Accountability in the European Union: An Analysis of the European Parliament Elections with Respect to the EU's Political Deficit. European Papers. Vol. 5. 2020. P. 209–223. DOI: <https://doi.org/10.15166/2499-8249/378> (дата звернення: 23.02.2026).
- 7.Hix S., Marsh M. Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections. Journal of Politics. 2007. Vol. 69(2). P. 495–510. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00546.x> (дата звернення: 23.02.2026).
- 8.Nonnemacher J. Disengaging Elections? Political Interest, Number of Elections, and Turnout in Elections to the European Parliament. European Union Politics. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116521998455> (дата звернення: 23.02.2026).
- 9.Конституція України від 28.06.1996 р. (із змін). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.02.2026).
- 10.Політико-правові наслідки вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszowska Szkoła Wyższa. Rzeszów. 2024. 368 с.
- 11.Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 23.02.2026).
- 12.Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: EUR-Lex - 12012P/TXT - EN - EUR-Lex (дата звернення: 23.02.2026).
- 13.Consolidated text: Act concerning the election of the members of the European Parliament by direct universal suffrage. URL: EUR-Lex - 01976X1008(01)-20020923 - EN - EUR-Lex (дата звернення: 23.02.2026).
- 14.Council Directive 93/109/EC of 6 December 1993 laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and stand as a candidate in elections to the European Parliament for citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals. URL: Directive - 93/109 - EN - EUR-Lex (дата звернення: 23.02.2026).
- 15.Regulation (EU, Euratom) No 1141/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the statute and funding of European political parties and European political foundations. URL: Regulation - 1141/2014 - EN - EUR-Lex (дата звернення: 23.02.2026).
- 16.European Parliament on stocktaking of European elections (2020). Resolution. No.2020/2088(INI). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0211_EN.html (дата звернення: 23.02.2026).
- 17.Конвенція про осіб з інвалідністю (2006). Генеральна Асамблея ООН. від 13.12.2006.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 23.02.2026).
- 18.Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections. Information report (2019).European Economicand Social Committee. URL:<https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/real-rights-persons-disabilities-vote-european-parliament-elections-information-report> (дата звернення: 23.02.2026).
- 19.Європейська соціальна хартія (2006). БВР. № 43. Ст. 418 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 23.02.2026).
- 20.Кодекс належної практики у виборчих справах. Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія). 2002. URL: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf (дата звернення: 23.02.2026).
- 21.Остаточний звіт місії БДПІЛ зі спостереження за виборами Президента України 31 березня та 21 квітня 2019 року. URL: https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2019_osce_ru.pdf

Стаття надійшла до редакції 08.03.2025
Стаття рекомендована до друку 22.05.2025

Переглянуто 11.04.2025.
Опубліковано 30.05.2025

L. V.GUDZ

candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Constitutional and Municipal Law
E-mail: l.v.gudz@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2064-014X>
V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

EUROPEAN PARLIAMENT ELECTIONS AND THE ADAPTATION OF UKRAINI- AN ELECTORAL LEGISLATION: ISSUES IN THE POST-WAR PERIOD

ANNOTATION. *Introduction.* This article examines the specifics of adapting Ukraine's electoral legislation to European Union standards in the context of European integration processes and preparations for participation in elections to the European Parliament. It argues for the need for systemic changes in national legislation, particularly at the constitutional level, as a prerequisite for ensuring the legal framework necessary to hold such elections in Ukraine. An analysis of scientific works by domestic and foreign researchers within the scope of the chosen topic has been conducted. The relevance of further research was driven by the start of negotiations on Ukraine's accession to the European Union beginning in 2024 and the prospect of integration into the European legal space.

Summary of the main results of the research. The research found that the legal framework governing elections to the European Parliament is based on a combination of EU law and the national legislation of Member States, necessitating comprehensive adaptation of Ukrainian electoral legislation as early as the stage of EU accession negotiations. It is argued that such adaptation must be systematic in nature and involve not only amending current legislation but also

introducing constitutional changes, in particular concerning the expansion of the electorate in accordance with EU standards. It is established that Ukraine's participation in elections to the European Parliament entails the formation of a single electoral area, within which citizens of EU Member States exercise their electoral rights regardless of their country of residence.

Conclusion. Adapting Ukraine's electoral legislation to EU standards requires systemic changes, including the introduction of a proportional representation system with open lists, a review of the voting age, and improvements to the organisation of the voting process and appeal procedures, which will help to strengthen democratic institutions and facilitate Ukraine's effective European integration. To ensure the inclusiveness of the electoral process, it is necessary to strengthen safeguards for the exercise of voting rights by people with disabilities.

KEY WORDS: elections, European Parliament, European Union, EU law, European integration, electoral law, citizens' rights.

REFERENCES

1. Berezhna, K. (2025). Vybyry do Yevropeiskoho parlamentu Yevropeiskoho Soiuzu: normatyvno-pravove rehuliuвання ta vplyv na protsedury vyboriv u krainakh-chlenakh YeS [Elections to the European Parliament of the European Union: Regulatory framework and impact on election procedures in the EU member states]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 4(88), 16–20. doi.org
2. Ehorova, O., & Rudik, O. (2025). Transformatsiia roli Yevropeiskoho parlamentu v politytsi Yevropeiskoho Soiuzu v istorichnii retrospektyvi [Transformation of the role of the European Parliament in the politics of the European Union in historical retrospect]. *Visnyk NTUU "KPI"*, 2(66), 86–92. doi.org
3. Son, S. (2021). Pravova rehlementatsiia zahalnoiropreiskoho vyborchoho protsesu [Legal regulation of the Pan-European electoral process]. *ScienceRise: Juridical Science*, (16), 22–26. doi.org
4. Herbut, N., & Popov, O. (2023). Absenteizm na vyborakh do Yevropeiskoho parlamentu: dosvid dlia Ukrainy v konteksti yevropeioci intehtatsii [Absenteeism in elections to the European Parliament: Experience for Ukraine in the context of European integration]. *Aktualni problemy polityky*, (72), 34–41. doi.org
5. Kovalov, M. (2014). Electoral manipulations and fraud in parliamentary elections: The case of Ukraine. *East European Politics and Societies*, 28(4), 781–807. doi.org
6. Navarro, J. (2020). Electoral accountability in the European Union: An analysis of the European Parliament elections with respect to the EU's political deficit. *European Papers*, 5(1), 209–223. doi.org
7. Hix, S., & Marsh, M. (2007). Punishment or protest? Understanding European Parliament elections. *Journal of Politics*, 69(2), 495–510. doi.org
8. Nonnemacher, J. (2021). Disengaging elections? Political interest, number of elections, and turnout in elections to the European Parliament. *European Union Politics*, 22(3), 436–457. doi.org
9. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (30), Art. 141. rada.gov.ua
10. Polityko-pravovi naslidky vstupu Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu ta NATO [Political and legal consequences of Ukraine's accession to the European Union and NATO]. (2024). Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszowska Szkoła Wyższa.
11. Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeiskyi Soюз ta Dohovoru pro funktsionuvannya Yevropeiskoho Soiuzu z protokolamy ta deklaratsiiamy [Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union with protocols and declarations]. (2010). rada.gov.ua
12. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2012). Official Journal of the European Union, C 326/391. europa.eu
13. Consolidated text: Act concerning the election of the members of the European Parliament by direct universal suffrage. (2002). Official Journal of the European Communities, L 278/1. europa.eu
14. Council Directive 93/109/EC of 6 December 1993 laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and stand as a candidate in elections to the European Parliament for citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals. (1993). Official Journal of the European Communities, L 329/34. europa.eu
15. Regulation (EU, Euratom) No 1141/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the statute and funding of European political parties and European political foundations. (2014). Official Journal of the European Union, L 317/1. europa.eu
16. European Parliament. (2020). European Parliament resolution of 26 November 2020 on stocktaking of European elections (Resolution No. 2020/2088(INI)). europa.eu
17. UN General Assembly. (2006). Konventsiiia pro upava osib z invalidnistiu [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. rada.gov.ua
18. European Economic and Social Committee. (2019). Real rights of persons with disabilities to vote in European Parliament elections (Information report). europa.eu
19. Yevropeiska sotsialna khartiia (perehliana) [European Social Charter (revised)]. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (43), Art. 418. rada.gov.ua
20. Venice Commission. (2002). Kodeks nalezhnoi praktyky u vyborchikh spravakh [Code of good practice in electoral matters] (Opinion No. 190/2002). European Commission for Democracy through Law. cartercenter.org
21. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2019). Ukraina: Vybyry Prezydenta 31 bereznia i 21 kvitnia 2019 roku. Ostatochnyi zvit misii BDIPL zi sposterezhennia za vyboramy [Ukraine: Presidential election 31 March and 21 April 2019. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report]. cvk.gov.ua

The article was received by the editors 08.03.2026
The article is recommended for printing 12.05.2026

The article was revised 11.04.2026
This article published 30.05.2026